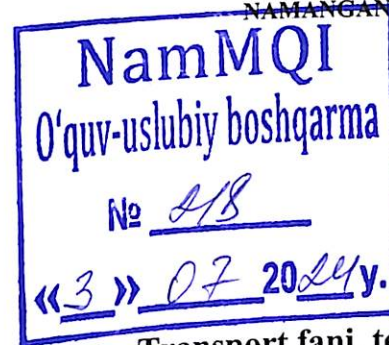

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

NAMANGAN MUHANDISLIK - QURILISH INSTITUTI

**Transport fani, texnika va texnologiyasining zamonaviy
muammolari**

FANINING O'QUV DASTURI

Bilim sohasi:	1000000 – Xizmatlar
Ta'lim sohasi:	1040000 – Transport xizmatlari
Mutaxassisligi:	71040101 – Transport logistikasi (avtomobil transporti)

Namangan – 2024

Fan/modul kodi TFTvaTZM2302	O'quv yili 2024-2025	Semestr 1	ESTS – Kreditlari 6	
Fan/modul turi majburiy	Ta'lim tili O'zbek		Haftadagi dars soatlari 6	
Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)	
1. Transport fani, texnika va texnologiyasining zamonaviy muammolari	90 (30 m / 60 a)	90	180	
2.	<p align="center">I. Fanning mazmuni</p> <p>Fanning maqsadi - magistrantlarni jamiyat uchun eng yuqori samaradorlikka ega bo'lgan transport vositalarining optimal ishlash rejimlarini ta'minlash, murakkab texnik muammolarni hal qilish imkonini beradigan yuqori darajadagi tayyorgarlikka ega bo'lgan ushbu yo'nalishdagi mutaxassislariga ega bo'lish kerak. Zamonaviy sharoitda ishlash magistratura darajasidagi mutaxassislardan mahalliy va xorijiy ishlab chiqarishning transport va transport-texnologik mashinalari va uskunalarini tuzilmalarini rivojlantirish muammolari va yo'nalishlari haqida to'liq bilim, ko'nikma va malakani shakllantirishdan iborat.</p> <p>Fanning vazifasi – magistrantlarni transport va transport-texnologik mashinalar va uskunalarining istiqbolli tizimlarining ishlashini baholash uchun hisoblash ko'nikmalarini va tegishli ko'nikmalarga ega bo'lishlari kerak, Transport vositalarining rivojlanishi va uni keltirib chiqaradigan muammolar, Transport kompleksining strukturaviy istiqbolli, tarkibiy qismlari, tasnifi va tahlilini, Transport va texnik-texnologik mashinalar va uskunalarining istiqbolli tizimlarining ishlashini baholashni taxlil etish bo'yicha ko'nikmaga ega bo'lishni ta'minlash.</p> <p align="center">II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)</p> <p align="center">II.1. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:</p> <p>1-mavzu. Avtotransport sanoatining rivojlanish istiqbollari Avtotransport sanoatining tuzilishi va asosiy tendensiyasi, asosiy rivojlanish bosqichlari. Avtotransport vositalariga qo'yilgan sifatni baholash bo'yicha milliy va xalqaro normalar bazasi, iste'molchilar talabiga asosan xavfsizlik, ekspluatatsiya. Amaliy metodlarga bo'lgan talabni tashkil etish.</p> <p>2-mavzu. Transport vositalarini tasniflash metodologiyasi Avtotransport vositalarining tasnifi. Avtobus, yuk avtomobillar va engil avtomobillar agregatlarining komponovka sxemasini tahlil qilish.</p>			

Avtomobillarning gibridli qo'shimcha qismi o'rganish va uning komponovka sxemasi. Gibridli qo'shimcha qism bilan avtomobilning o'ziga xos xususiyati.

3-mavzu. Transport energiyasining asosiy muammolari va transportda ishlatiladigan energiya turlari

Energiya turlari va ularning manbalari. Energiya tashuvchilarni tashish muammolari. Energiyani konvertatsiya qilish muammolari. Energiya resurslaridan foydalanish samaradorligi.

4-mavzu. O'zbekiston respublikasining yo'l tarmog'i va uning texnik va ekspluatatsion holati

Avtomobil yo'llarini ekspluatatsiya qilishning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati. O'zbekiston Respublikasi avtomobil yo'llari tarmog'ining holati. Yo'l tarmog'ining texnik va foydalanuv holatlariga umumiy talablar. Yo'llarni texnik ekspluatatsiya qilish va yo'l-foydalanuv xizmatining asosiy vazifalari. Avtomobil yo'llarini ta'mirlash va saqlashni takomillashtirish muammolari.

5-mavzu. Yo'l-transport hodisalarining sabablari va turlari

Avtomobil yo'llarida, shahar ko'cha va maydonlarida transport vositalarining normal harakat rejimining buzilishi oqibatlarini. Yo'l transport hodisalarining ko'rsatkichlari. Yo'llarda transport oqimini yo'nalishlar bo'yicha ajratish usullari.

6-mavzu. Yo'l-transport hodisalarining sabablari va turlari

Transport vositalarining atrof-muhit bilan o'zaro ta'siri. Transportda ekologiya va xavfsizlik muammolari. Transport xavfsizligini nazorat qiluvchi tashkilotlar.

7-mavzu. Yo'lovchi tashish transportida logistika metodologiyasining imkoniyatlari

Jamoat yo'lovchi tashish transport jarayonidagi logistika xususiyatlari. Mikro logistika tizimlari. Makro logistika tizimlari.

8-mavzu. Transport turlari bo'yicha yo'lovchi tashishni taqsimlash metodologiyasi

Shahar transport tizimida transport turlari bo'yicha yo'lovchi tashishni taqsimlash. Shahar yo'lovchi transporti turlarini tanlashning asosiy shartlari. Asosiy yo'lovchilar oqimining xususiyatlari va aholining harakatchanligi. Yo'lovchi tashish jarayonidagi xizmatlarining sifat ko'rsatkichlari.

9-mavzu. Transport ifloslanishining atrof-muhit holatiga ta'siri metodologiyasi

Transport ifloslanishining atrof-muhit holatiga ta'siri. Atrof-muhitning ifloslanishini. Magistrallar va unga yaqin bo'lgan xududlarda atmosfera xavosining ifloslanish darajasini baxolash.

10-mavzu. Avtomobi yo'l harakati komponentlarining atrof-muhitga ta'siri
Yo'l sharoitining atrof-muhitga ta'siri. Havoning ifloslanishini va yo'l chetidagi joylarni chang bo'lishini baholash. Transport Shovqindan himoya qilish choralari.

11-mavzu. Avtomobillarning yo'l harakati sifatini ta'minlash muammolari
Yo'ldagi sirpanchilikning va qoplama ravonligining harakat xavfsizligiga ta'siri. Harakat xavfsizligini oshirish maqsadida harakatni tashkil qilish usullari. Harakat sharoiti va yo'l sharoiti haqida haydovchilarga tezkor axborot etkazish. Piyodalar harakat xavfsizligini ta'minlash.

12-mavzu. Yo'l harakati va uning shakllari
Yo'l harakati. Transport oqimi. Yo'l harakati intensivligi va xavfsizligi. Yo'l sig'imi. Yo'l harakati qoidasi.

13-mavzu. Avtomobil transportini axborot tizimlari bilan integratsiyalash imkoniyati
Zamonaviy transport-kommunikatsiya tizimining shakllanishi. Transport oqimiga ta'sir etuvchi axborot tizimlari. Transport oqimini tezkor axborotlar yordamida boshqarish.

14-mavzu. Shahar jamoat transportida transport xizmati samaradorligini va sifatini oshirish
Transportning samarali ishlashini yaxshilashga oid yondashuvlar. Shahar yo'lovchi transporti korxonasini maqbul tuzilishini tanlashda transport xizmati sifatiga va harakatlanish vaqtiga sezilarli ta'siri.

15-mavzu. Avtomobil transportini axborot tizimlari bilan birlashtirish imkoniyatlari
Transportni kuzatish va monitoring qilish tizimlari. Transportni boshqarish tizimlari. Hududlarni boshqarish tizimlari. Ob'ektlarning radiochastotani aniqlash tizimlari. Chetel transportlarining avtomatlashtirish va axborotlashtirish tizimlari.

III. Amaliy mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlari uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Avtotransport sanoatining rivojlanish istiqbollari.
2. Transport vositalarini tasniflash metodologiyasi.
3. Avtobus, yuk avtomobillar va engil avtomobillar agregatlarining komponent sxemasini tahlil qilish.
4. Transport energiyasining asosiy muammolari va transportda ishlatiladigan energiya turlari.
5. Energiya resurslaridan foydalanish samaradorligi.
6. O'zbekiston respublikasining yo'l tarmog'i va uning texnik va ekspluatatsion holati.
7. Yo'l-transport hodisalarining sabablari va turlari.

8. Avtomobil transportidan foydalanish uchun ekologik talablari.
9. Yo'lovchi tashish transportida logistika metodologiyasining imkoniyatlari.
10. Transport turlari bo'yicha yo'lovchi tashishni taqsimlash metodologiyasi.
11. Shahar transport tizimida transport turlari bo'yicha yo'lovchi tashishni taqsimlash Shahar yo'lovchi transporti turlarini tanlashning asosiy shartlari.
12. Transport ifloslanishining atrof-muhit holatiga ta'siri metodologiyasi.
13. Avtomobi yo'l harakati komponentlarining atrof-muhitga ta'siri.
14. Transport Shovqindan himoya qilish choralari.
15. Avtomobillarning yo'l harakati sifatini ta'minlash muammolari.
16. Yo'l harakati va uning shakllari.
17. Avtomobil transportini axborot tizimlari bilan integratsiyalash imkoniyati.
18. Zamonaviy transport-kommunikatsiya tizimining shakllanishi.
19. Transport oqimiga ta'sir etuvchi axborot tizimlari.
20. Transport oqimini tezkor axborotlar yordamida boshqarish.
21. Shahar jamoat transportida transport xizmati samaradorligini va sifatini oshirish.
22. Avtomobil transportini axborot tizimlari bilan birlashtirish imkoniyatlari.
23. Ob'ektlarning radiochastotani aniqlash tizimlari.
24. Transport ishlab chiqarish quyi tizimlarini loyihalash bo'yicha uslubiy yondashuvlar.
25. Avtomobil transportidan foydalanish samaradorligini boshqarish parametrlarini asoslashning metodologiyasi.
26. Avtomobil transporti rentabelligiga boshqaruv qarorlarining ta'sirini baholash.

IV. Mustaqil topshiriqni tashkil etish va uning tarkibi

Mustaqil topshiriq quyidagi shakllarda tashkil etiladi:

- fan va texnikani eng so'ngi yutuqlarini internet tizimi va davriy nashrlardan aniqlab, o'rganib referat shaklida rasmiylashtirish va bu xaqida kafedrada yoki seminarlarda axborot berish:

- ma'ruza darslarida muayyan mavzu bo'yicha tinglangan ma'lumotlarni tarqatma materiallardan foydalanib, qo'shimcha materiallarni o'zlashtirib mustaqil qayta ishlash:

- o'rganilayotgan mavzu bo'yicha o'quv amaliyotida mavjud yangiliklarni o'zlashtirish.

- Berilgan topshiriqlar bo'yicha engil avtomobil, yuk avtomobillari, va maxsus avtomobillarni maket nusxalarini tayyorlash, taqdimotlar qilish va qilingan taqdimotlarni professor o'qituvchilar va kurs talabalariga himoya qilib berish.

Mustaqil topshiriqlar uchun tavsiya etiladigan topshiriqlar

1. Transport fanining rivojlanish bosqichlari va tarkibi
2. Zamonaviy jamiyat taraqqiyotida texnika va texnikaning roli va muammolari
3. Zamonaviy jamiyat taraqqiyotida texnika va texnologiyani hal qilish yo'llari
4. Fan-texnika taraqqiyotining jahon iqtisodiyoti holatiga ta'siri

	<p>5. O'zbekistonda transport kompleksini boshqarish tizimini isloh qilish yo'nalishlari</p> <p>6. Transport tizimlarining ishonchliligi va samaradorligi muammolari</p> <p>7. O'zbekistonda transport kompleksini boshqarish tizimini isloh qilish yo'nalishlari</p> <p>8. O'zbekiston transport kompleksining tarkibiy qismlarining istiqbolli tasnifi va tahlili.</p> <p>Mustaqil o'zlashtiriladigan mavzular bo'yicha talabalar tomonidan topshiriqlarni mustaqil tayyorlash va uni taqdimot qilish tavsiya etiladi.</p>
3.	<p>V. Ta'lim natijalari / Kasbiy kompetensiyalari</p> <p>Talaba bilishi kerak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • boshqalar bilan moslashuvchan taktik muloqatga tayyorlik; qiziqishlarni uyg'unlashtirish usuli sifatida dialogning vazifasi va imkoniyatlarini tushunish; muloqotga tayyorlik; muloqot sheriklarining o'ziga xos xususiyatlarini, ularning manfaatlari, pozitsiyalari, faoliyatlarini tushunish va qabul qilish; natijaga erishish uchun murosa qilishga tayyorlik. haqida <i>tasavvurga ega bo'lishi; (bilim)</i> • Kasbning jamiyatdagi tarixiy o'rni va o'rini biladi; o'z kasbini zamonaviy jamiyat faoliyatining boshqa sohalar bilan bog'laydi; Unda logistika tizimini ishlab chiqish va takomillashtirishni boshqarish asoslari, innovatsiyalarni joriy etish uchun investitsiya choralari shakllantirish ketma-ketligi keltirilgan. <p>Mahsulotlarni (xizmatlarni) ishlab chiqarish va sotish bo'yicha xarajatlar tarkibi, ularni guruhlarga ajratish usullari va xarajatlarni mahsulot (xizmatlar) tannarxiga kiritish usullarini bilish; kompaniyaning ishlash ko'rsatkichlarini hisoblash uchun uslubiy materiallar bilan ishlash qobiliyati; texnik -iqtisodiy ko'rsatkichlarni hisoblash <i>ko'nikmalariga ega bo'lish. (ko'nikma)</i></p>
4.	<p>VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ma'ruzalar; - Intelektual pedagogic texnologiyalar va grafik organayzerlar; - Guruhlarda ishlash; - Taqdimotlarni qilish; - Individual ishlamlalar; - Jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.
5.	<p>VII. Kreditlarni olish uchun talablar:</p> <p>Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va nazorat uchun berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishni topshirish.</p>
6.	<p>Asosiy adabiyotlar</p> <p>1. Кравченко Е.А. Современные проблемы транспортной науки, техники и технологии [Текст]: учебное пособие / Е.А. Кравченко, А.Е. Кравченко. – Краснодар: Издательский Дом - Юг, 2011.- 156 с.</p>

	<p>2. Методология проектирования транспортных средств: учебно методическое пособие для обучающихся по специальности «Транспорт»: в 2 ч. / Г. А. Дыко. - Минск : БНТУ, 2022. - Ч. 1. - 48 с</p> <p>3. Развитие и современное состояние мировой автомобилизации [Текст]: учеб.-метод. комплекс/сост.: С.Е. Иванов, С.И. Джаншиев, Н.В. Дятлева. – СПб. : Изд-во СЗТУ, 2019. – 108 с.</p> <p>4. Мороз, С.М. Методы обеспечения работоспособного технического состояния автотранспортных средств: учебник / С.М Мороз.-М.: МАДИ, 2015. -204 с.</p> <p style="text-align: center;">Qo'shimcha adabiyotlar</p> <p>1. Ш.Мирзиёев. Эркин ва фаровон демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. – Т.: Ўзбекистон, 2016.</p> <p>2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси” тўғрисидаги Фармони (“Халқ сўзи”, газетаси, 2017 йил, 8 феврал)</p> <p>3. Ш. Мирзиёев. Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш – юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови. Т.: Ўзбекистон, 2017.</p> <p>4. Шахар ва қишлоқ аҳоли пунктлари худудларини ривожлантириш ва қурилишини режалаштириш. Ўзбекистон Республикаси Давлат архетектура ва қурилиш қўмитаси Т: 2003.84 б.</p> <p>5. О.Г. Рачкова: Архетектура транспортных сооружений. Учебные пособие. М.: «Юрайт» 2018г. 196с.</p> <p style="text-align: center;">Axborot manbaalari</p> <p>15. www.uzavtosanoat.uz</p> <p>16. www.Samauto.com.</p> <p>17. www.man-mn.com.</p> <p>18. www.autonet.ru</p> <p>19. www.toyota.com</p> <p>20. www.kamaz.net</p> <p>21. www.google.com</p>
7.	Namangan muhandislik – qurilish instituti tomonidan ishlab chiqilgan va tasdiqlangan.
8.	<p>Fan/modul uchun ma'sullar:</p> <p>X.Soliev - NamMQI, Transport logistikasi kafedrası dotsenti., t.f.f.d.</p> <p>M.To'xtaboev - Transport logistikasi kafedrası dotsenti., t.f.f.d.</p>
9.	<p>Taqrizchilar:</p> <p>A.Normirzaev - NamMQI, Transport logistikasi kafedra mudiri, dotsent</p> <p>Y.Usmonbekov – «GREEN STEEL ROAD» MCHJ Xalqaro yuk tashish firmasi boshlig'i</p>